

İçindekiler

Sunuş.....	9
Önsöz.....	11
I. Tarihsel ve Biyografik Arka Plan.....	11
II. Orpheus ve Ağıtlar Arasındaki Lirik Diyalog.....	12
III. Dil, Biçim ve Varlık Düşüncesi.....	13
IV. Bu Kitabın Yapısı ve Yayımlanma Tercihi.....	14
Orpheus'a Soneler'e Giriş.....	15
Orpheus'a Soneler.....	17
Birinci Bölüm.....	19
İkinci Bölüm.....	45
Duino Ağıtları'na Giriş.....	75
Duino Ağıtları.....	77

Sunuş

Bu kitap, Rainer Maria Rilke'nin şiirsel evrenine açılan iki büyük kapıyı –Orpheus'a Soneler ile Duino Ağıtları– bir arada okura sunuyor.

Her iki eser de, Rilke'nin benzersiz bir ruhsal ve şiirsel yoğunluk anında, 1922 yılında, neredeyse “aynı nefesle” yazılmıştır. Bu nedenle yalnızca tarihsel olarak değil, tematik ve lirik açıdan da birbirine yaslanarak okunmaları gerekir. Duino Ağıtları, varoluşun trajik sessizliğini dile getirirken; Orpheus'a Soneler, bu sessizliğe yanıt veren şarkıdır. Biri çılgılık, diğeri şarkıdır; biri yara, diğeri yankıdır.

Bu çevirilerde temel amacım, Rilke'nin şiirsel dünyasını bire bir Türkçeye taşımak değil, onun iç ritmini, düşünsel derinliğini ve duygusal sızısını Türkçede duyulur kılmaktır. Rilke'nin şiirinde hem dile, hem ölüme, hem de biçime dair bir hesaplaşma vardır. Onun şiiri, bir iç yolculuğun haritası gibidir; hem kayıp hem dönüşüm, hem fısıltı hem mutlak ses barındırır.

Rilke'nin şiirlerinde, hepimizin içinden geçen o derin sessizliği yansıtacak bir ses aradım. Rilke'nin dizeleriyle bağ kurmak isteyen herkesi bu sese kulak vermeye davet ediyorum.

Önsöz

Rainer Maria Rilke'nin şiiri, yalnızca Almanca şiir geleneğinin değil, dünya edebiyatının da merkezî lirik damarlarından birini oluşturur. Onun şiiri, kendine özgü bir dilsel evren kurmakla kalmaz; varoluşun, kaybın, ölümün, aşkın ve sanatsal yaratımın en derin katmanlarına dokunur. Elinizdeki bu kitapta bir araya gelen iki başyapıt –Orpheus'a Soneler (1922) ve Duino Ağıtları (1912-1922)–, bu şiirsel evrenin zirve noktalarını temsil eder. Bu iki eser, hem biçim hem içerik açısından birbirinden çok farklı gibi görünse de, aslında aynı yaratıcı kaynaktan, Rilke'nin ruhsal ve poetik dönüşüm döneminden doğmuştur.

I. Tarihsel ve Biyografik Arka Plan

Rilke, Duino Ağıtları'nı 1912 yılında, Trieste yakınlarındaki Duino Şatosu'nda, Prensess Marie von Thurn und Taxis'in konukuyken yazmaya başlamıştır. Ağıtların doğum anı, şairin anlatığına göre, bir fırtına sırasında şatonun duvarları boyunca yürürken birden zihninde çınlayan bir dizeyle gerçekleşir:

“Wer, wenn ich schrie, hörte mich denn aus der Engel Ordnungen?”

(Haykırsam kim duyardı beni Melekler katından?)

Bu ilk ağıt, Rilke'nin sonraki on yıl boyunca tamamlamaya çalıştığı büyük şiirsel yapının çekirdeğini oluşturur. Ancak I. Dünya Savaşı, kişisel buhranlar ve zihinsel çöküntüler nedeniyle bu eser uzun süre tamamlanamaz. Ta ki 1922 yılına, yani Rilke'nin İsviçre'deki Valais kantonunda, Muzot Şatosu'nda geçirdiği o eşsiz yaratıcılık dönemine dek.

Bu yıl içinde Rilke, yalnızca Duino Ağıtları'nı tamamlamakla kalmaz, aynı zamanda neredeyse eşzamanlı biçimde Orpheus'a Soneler'in tümünü de yazar. Kendi deyimiyse, bu iki eser "aynı nefesle" yazılmıştır. Bu açıdan bakıldığında 1922 yılı, hem Rilke'nin içsel tarihinin hem de modern şiirin tarihinin en verimli anlarından biridir.

II. Orpheus ve Ağıtlar Arasındaki Lirik Diyalog

Duino Ağıtları, insanın kozmos karşısındaki yalnızlığını, melek-imgesi üzerinden yüce varlıklarla olan mesafesini ve ölümün yaşamla ayrılmaz bağınu konu edinirken; Orpheus'a Soneler, bu temaları daha içsel, müzikal ve biçimsel olarak daha ölçülü bir dille işler. Ağıtlar bir varoluş sorusudur; Soneler ise o soruya verilen sanatsal, biçimsel bir yanittir.

Orpheus mitosu, Rilke'nin şiirinde yalnızca mitolojik bir figür değil; şiirin kendisinin simgesidir. Orpheus, sesiyle doğayı dönüştüren, şarkısıyla ölüleri bile etkileyen bir figürdür. Bu bağlamda, Soneler Rilke'nin şiire, şiirin gücüne ve şarkının varoluşsal işlevine yazılmış bir övgüdür.

İlginçtir ki, bu dizelerin yazılmasına vesile olan olaylardan biri, Rilke'nin genç dansçı Vera Ouckama Knoop'un ölümüne duyduğu sarsıcı hüzündür. Orpheus'a Soneler, doğrudan onun anısına ithaf edilmiştir ve böylece hem ölüm hem sanat, hem beden hem ruh bu dizelerde iç içe geçer.

III. Dil, Biçim ve Varlık Düşüncesi

Rilke'nin şiirindeki varlık düşüncesi, yalnızca tematik düzeyde değil, dilin yapısında ve kullanım biçiminde de kendini duyurur. Duino Ağıtları ve Orfeus'a Soneler'de sıkça karşımıza çıkan "görünmeyen", "varlık", "melek", "ölüm" gibi imgeler, birer şiirsel motif olmanın ötesinde, insanın varoluşsal sınır deneyimlerine açılır. Rilke'nin dili, burada anlatmaktan çok "açığa çıkaran" bir işlev üstlenir.

Bu anlayış, Martin Heidegger'in Rilke üzerine yorumlarında açık biçimde dile getirilir. Heidegger'e göre Rilke'nin şiiri, "Varlığın şiir yoluyla dile gelişi"dir (die Dichtung als Offenbarung des Seins). Bu bağlamda şiirsel dil, artık yalnızca iletişimsel bir araç değil; varoluşun kendini duyurduğu bir alan hâline gelir. Şiir, bir temsil biçiminden çok bir "olma hâli"dir.

Örneğin Rilke'nin birinci Ağıt'taki şu dizesi: "Çünkü güzellik, dehşetin başlangıcından başka şey değildir.." (Denn das Schöne ist nichts als des Schrecklichen Anfang..) yalnızca estetik bir gözlemi dile getirmez; güzelliği, insana kendi sonluluğunu hatırlatan bir eşige yerleştirir. Benzer biçimde, Orfeus'a Soneler'de geçen "Şarkı söylemek var olmaktır. Tanrı için kolay şey." (Gesang ist Dasein. Für den Gott ein Leichtes.) dizesi, dilin varlıkla kurduğu ilişkiyi doğrudan açığa vurur.

Rilke'nin şiirsel imgeleri de bu varlık düşüncesinin taşıyıcılarıdır. "Melek" figürü, geleneksel anlamda ilahi bir varlık değil; insanın geçiciliği karşısında sessiz ve görünmeyen tanrıdır. "Ölüm" ise bir sona değil, yaşamı bütünleyen bir forma işaret eder – hayatın içinden geçerek bizi kavrayan bir tamamlanma imkânı gibi.

Sonuç olarak, Rilke'nin şiirinde dil, klasik anlamda anlam taşıyan bir araç olmanın ötesine geçer. Şiir, Heidegger'in de belirttiği gibi, "varlığın yankısı" hâline gelir. Bu yankı, okuru anlam arayışından varoluşla yüzleşmeye yöneltir.

Heidegger, Rilke'nin melek figürünü yorumlarken onun Tanrısal değil, ontolojik bir gönderge taşıdığını savunur: “Melekler, sonsuz olanın taşıyıcılarıdır; ama insanın biçiminde.”

Bu çeviride, şiirin hem anlam hem biçim düzeyinde bu çok katmanlı yapısını Türkçeye taşımak temel hedef olmuştur. Ağıtlar'daki yoğun metafizik duyarlılığın ve Soneler'deki biçimsel zarafetin, Türkçede yankılanabileceği karşılıklar aranmıştır.

IV. Bu Kitabın Yapısı ve Yayımlanma Tercihi

Bu kitapta Orpheus'a Soneler, kronolojik olarak önce yazılmamış olsa da, yapısal ve tematik olarak “şarkı” ve “dönüşüm” fikrini taşıdığı için ön sıraya alınmıştır. Böylece okur, önce şiirin müzikal ve içsel yönüyle karşılaşmakta, ardından Duino Ağıtlarıyla birlikte daha geniş varoluşsal yankılara doğru derinleşmektedir.

Rilke'nin bu iki yapıtı bir arada düşünülmeli ve okunmalıdır. Onları ayırmak, şairin kendi şiirsel düşüncesinin bütünlüğünü parçalamak anlamına gelir. Çünkü Rilke, Duino Ağıtları ile bir çılgık yükseltmiş, Orpheus'a Soneler ile o çılgılığı şarkıya dönüştürmüştür.

Osman Tuğlu
İstanbul, 2025

Orpheus'a Soneler'e Giriş

Orpheus'a Soneler, Rilke'nin şiirinde biçimin, müzikalitenin ve mitin kesişim noktasını temsil eder. Bu şiir dizisinin ortaya çıkışında birkaç önemli etken vardır: Birincisi, genç dansçı Vera Ouckama Knoop'un trajik ölümü şairi derinden sarsmış, bu kayıp dizelerin arka planına dokunmuştur. İkincisi, Ovidius'un Metamorfozlar kitabı, özellikle Orpheus'un hikayesi Rilke'nin hayal gücünü ve mitolojik göndermelerini beslemiştir. Üçüncü olarak da Gustave Moreau'nun 19. yüzyılın sonlarında yapılmış olan, Orpheus'u lir çalarken betimleyen ikonik resmi, Rilke'nin zihninde şiirin biçimsel ve duygusal atmosferini şekillendirmiştir. Moreau'nun resmi, Orpheus'un müzikal gücünü, ölümü aşan varoluşsal bir dönüşüm aracı olarak sunar; Rilke'nin dizelerinde bu resmin etkisi hissedilir.

Burada Orpheus, mitolojik bir figürden çok, şiirin kendisi olarak çıkar karşımıza: sözü şekle, sessizliği sese, geçiciliği kalıcıya dönüştüren bir güç. Soneler, ölümün son değil bir dönüşüm olduğunu ve şarkının bu dönüşümün biçimi olduğunu gösterir.

Duino Ağıtları'nda duyacağımız çığlık, burada bir şarkıya, bir biçime kavuşur. Soneler, düzenin içinde yankılanan içsel bir sarsıntıdır. Ölüm, kayıp ve geçiş burada yalnızca acı değil, anlamın biçimlenme yoludur.

Şimdi, Rilke'nin Orpheus aracılığıyla dile getirdiği bu derin şarkıya kulak verme zamanı. Çünkü bazen varoluşun en derin biçimi, yalnızca şarkıyla dile gelebilir.

Birinci Bölüm

1, 1

Orada bir ağaç yükseldi. Ah saf aşkınlık!
Ah Orpheus şarkı söylüyor! Ah kulaktaki uzun ağaç!
Ve her şey sustu. O sessizlikte ancak
yeni başlangıç, işaret ve dönüşümler belirdi.

Sessiz yaratıklar duru ve özgür ormandan,
inlerinden ve yuvalarından akın akın çıktı;
sessizliklerinin hileden ya da korkudan değil
sadece dinlemekten kaynaklandığı

belli oldu. Böğürmeler, çığlık atmalar, kükremeler
kalplerinde küçük görülüyordu. Ve bir zamanlar
bu şarkıları kabul edecek bir kulübenin bile

olmadığı yerde, en karanlık özlemlerden yapılmış,
giriş kapısı titreyen bir inde, sen onlar için
duyma yetileri içinde tapınaklar inşa ettin.